



ONGEORLOOFD AFWEZIG ZIJN IN VLAANDEREN

Een actuele beschrijving op basis van
registratiegegevens

Gil Keppens & Bram Spruyt



ONGEORLOOFD AFWEZIG ZIJN IN VLAANDEREN

Een actuele beschrijving op basis van
registratiegegevens

Gil Keppens & Bram Spruyt

Promotor: Bram Spruyt

Research paper SONO/2018.OL1.2/1

Gent, maart 2018

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Keppens, G. & Spruyt, B. (2018). **Ongoorloofd afwezig zijn in Vlaanderen**. Een actuele beschrijving op basis van registratiegegevens. Steunpunt Onderwijsonderzoek, Gent.

Voor meer informatie over deze publicatie Gil.Keppens@vub.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© 2018 STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek
UGent - Vakgroep Onderwijskunde
Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steupuntsono.be

Beleidssamenvatting

In dit rapport maken we gebruik van de registratiecijfers van het schooljaar 2014-2015. Dat zijn de meest recente cijfers waarvoor ook de benodigde koppelingen konden worden gemaakt met andere kenmerken. De gegevens worden waar nodig aangevuld met meer recente beschrijvende data uit de AGODI rapporten/tabellen.

Het rapport start met een beknopte reflectie op het gebruik van registratiedata. Vlaanderen vormt binnen Europa een van de koplopers als het gaat over het op nauwkeurige en systematische wijze verzamelen van afwezigheidscijfers bij leerlingen die leerplichtonderwijs volgen. Terwijl die cijfers voorheen voornamelijk verzameld werden vanuit een sanctioneringsperspectief worden ze vandaag meer en meer gebruikt voor analysedoeleinden. Een dergelijke transitie is meer dan een technische aangelegenheid en veronderstelt ook een goed besef van de beperkingen waarmee deze data kampen.

Het rapport is gestructureerd aan de hand van drie verschillende focussen: individuele afwezigheden, verschillen tussen scholen in afwezigheden en trends over de tijd.

De belangrijkste bevindingen zijn:

- De verdeling van het aantal B-codes toont dat 51,3% van de leerlingen van de tweede en derde graad secundair onderwijs in Vlaanderen in het schooljaar 2014-2015 geen enkele B-code behaalt. Rekenen we de leerlingen die 1 B-code behalen erbij dan blijkt minder dan 60% van de leerlingen maximaal 1 B-code te behalen. Bij de leerlingen die wel B-codes behalen blijft het aantal doorgaans beperkt. 2,8% van de leerlingen in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs in Vlaanderen behaalde meer dan 30 B-codes. 78 % van de jongeren haalt minder dan 5 B-codes, 88% van de jongeren haalt minder dan 10 B-codes.
- De verdeling van het aantal B-codes per week toont dat het aantal B-codes voor en na de schoolvakanties hoger ligt. Dat is vooral het geval voor de schoolvakanties die in het schooljaar vallen (dus niet de zomervakantie). Opmerkelijk is dat afwezigheden voor en na een schoolvakantie zich niet beperken tot de schooldag juist voor of na de schoolvakantie. Als we de week voor de herfstvakantie in het schooljaar 2014-2015 als voorbeeld nemen (dewelke het hoogste aantal B-codes bevat voor schooljaar 2014-2015) dan zien we dat op elke volledige schooldag in deze week bijna dubbel zoveel B-codes geregistreerd worden dan op een gemiddelde schooldag.
- We vinden een positieve samenhang tussen alle vormen van afwezigheid. Leerlingen die ongeoorloofd afwezig zijn hebben dus ook een grotere kans om vaker geoorloofd afwezig te zijn in vergelijking met jongeren zonder B-codes. Ongeoorloofde afwezigheden (B-codes) hangen het sterkst samen met laattijdig aankomen (L-codes), ziekte gewettigd via een brief van de ouders of de meerderjarige leerling (Z-codes) en ziekte gewettigd via een doktersattest (D-code).

- Een belangrijke implicatie van het voorgaande is dat jongeren met een gegeven niveau aan B-codes (5, 10, 15, enz.) veel vaker afwezig zijn dan het aantal B-codes doet vermoeden. Zo is een jongere die 5 B-codes krijgt gemiddeld 22 halve dagen afwezig gedurende dat schooljaar. Voor jongeren met 10, 15 en 30 B-codes stijgt dit cijfer naar respectievelijk 28, 33, en 43 halve dagen.
- Het aantal ongeoorloofde afwezigheden is een goede voorspeller van de schoolresultaten. Terwijl dat verband goed gekend is voor leerlingen die veel B-codes halen, tonen we in dit rapport dat het verband nagenoeg lineair is en dus elke extra B-code de kans op slagen een stukje verlaagt. Binnen de groep leerlingen die 5 B-codes verzamelde, behaalde ongeveer 54% van de leerlingen een A-attest tegenover ongeveer 70% van de leerlingen die niet ongeoorloofd afwezig was. B-codes hangen daarbij vooral samen met een hogere kans op het krijgen van een C-attest (overzitten) en opvallend minder met het krijgen van een B-attest.
- Er zijn relatief grote verschillen tussen scholen in het gemiddeld aantal B-codes dat gegeven worden. Deze verschillen worden iets maar niet heel veel kleiner nadat we rekening houden met de instroomkenmerken van de leerlingen. In een gemiddelde Vlaamse school heeft ongeveer 50% van de leerlingen in het schooljaar 2014-2015 minstens 1 B-code, komt 53% van de leerlingen minstens één keer te laat, wettigt gemiddeld 57% van de leerlingen minstens één afwezigheid met een doktersbriefje en wettigt 69% van de leerlingen minstens één afwezigheid met een ouderbriefje.
- Als we de evolutie van het aantal ongeoorloofde afwezigheden op basis van de AGODI-rapporten van schooljaar 2013-2014 tot en met schooljaar 2016-2017 analyseren, dan vallen de volgende zaken op betreffende de prevalentie van 30 B-codes: (1) De sterkste relatieve toename in het aandeel 30 B-codes doet zich voor in vier onderwijsvormen/types: het dbso, de derde graad beroeps secundair onderwijs (bso), het hoger beroepsonderwijs en OKAN-onderwijs. (2) Hoewel het percentage ongeoorloofde afwezigheden binnen het dbso jaar na jaar toeneemt (van 39,4% naar 49,1%), neemt hun relatief aandeel binnen de totale groep van problematische afwezigen af (van 38,1% naar 32,9%; een afname met factor 0,864). Het dbso is een relatief kleine onderwijsvorm, waardoor een toename van het aantal ongeoorloofde afwezigheden in deze onderwijsvorm in zekere zin verdrinkt door het grotere aantal ongeoorloofde afwezigheden van leerlingen die onderwijs volgen in onderwijstypes die veel meer leerlingen bevatten. (3) De grootste verschuivingen in negatieve zin - i.e. een toename van het aandeel leerlingen met minstens 30 B-codes - worden gevonden in 3 onderwijstypes: OKAN, de derde graad bso en de derde graad tso.
- Dezelfde oefening als hierboven werd ook gedaan voor leerlingen met 5 tot 9 B-codes, 10 tot 15 B-codes en 16 tot 29 B-codes. Die vergelijking leverde de volgende bevindingen op: (1) We stellen voor alle 'categorieën' van B-codes een dalende tendens vast in relatief aandeel van dbso binnen de totale groep problematisch afwezigen. De afname in het aandeel ongeoorloofde afwezigheden geldt niet enkel voor leerlingen met minstens 30 B-codes, maar ook voor leerlingen tussen 15 en 29 B-codes, tussen 10 en 14 B-codes en tussen 5 en 9 B-codes. (2) We stellen voor alle categorieën van spijbelen onder de 30 B-codes een stijgende tendens vast in de tweede en derde graad algemeen secundair onderwijs.

De graad van detail waarmee de gegevens in dit rapport bestudeerd konden worden, is vrij uniek. Er zijn weinig regio's in Europa die (ongeoorloofde) afwezigheden zo gedetailleerd registreren als Vlaanderen. Een analyse ervan levert vooral steun voor de stelling dat elke afwezigheid telt en elke B-code er een teveel is. In die zin is het verlagen van de drempels om in te grijpen (van 10 B-codes naar 5 voor het inschakelen van CLB), volgens ons een goede zaak. B-codes zijn een signaal en dat signaal kan best zo snel mogelijk opgepikt worden. Het is daarbij wel zo dat de registratie zelf nog verbeterd kan worden. Vooral met betrekking tot het vergelijken van afwezigheden tussen scholen, is voorzichtigheid geboden en stellen zich een aantal nieuwe uitdagingen. Concreet denken aan twee punten waarop registratiedata substantieel verbeterd kunnen worden om het als een volwaardig analyse-instrument te gebruiken en het bijvoorbeeld te transformeren naar een tool om scholen met een gelijkaardig profiel te vergelijken. Ten eerste, is er nood aan meer stroomlijning in de registratie van afwezigheden op het niveau van scholen zelf. Duidelijke afspraken over het registreren van B-codes en L-codes is er een van. Dit geldt bijvoorbeeld ook over afspraken over de tijd die leerlingen krijgen om hun 'afwezigheidsadministratie' in orde te brengen én wie eventuele cijfers ingeeft en controleert. Een tweede punt bestaat uit de registratie van aanwezigheden. Vandaag worden alleen afwezigheden geregistreerd. Dat bemoeilijkt het cleanen van de data. Op basis van de periode waarop een leerling in een bepaalde school aanwezig is, kan een noemer berekend worden in functie van een ratio van afwezigheden. We zijn er ons van bewust dat het registreren van aanwezigheden niet evident is omdat het een grote belasting zou betekenen voor de informatica infrastructuur. Als tussenoplossing zou de informatie over verlofdagen en uurregelingen ook bij de scholen opgevraagd kunnen worden.